

Кальніцька О.,

студентка ННІ педагогіки

Науковий керівник – О. А. Гордієнко,

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри лінгвометодики та культури фахової мови

Житомирського державного університету імені Івана Франка

Диференційовані завдання у процесі вивчення частин мови

в початкових класах

Важливим завданням сучасної початкової школи є формування всебічно та гармонійно розвиненої особистості, розвиток здібностей кожного. Одним із шляхів розв'язання цього завдання виступає диференціація навчання, яка допомагає враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів молодшого шкільного віку. Доречним є застосування диференційованого підходу на уроках української мови, а особливо під час вивчення такого складного розділу мовознавства, як морфологія.

Проблема диференційованого підходу під час навчально-виховного процесу досліджувалась у працях П. П. Блонського, М. І. Бурди, Ю. З. Гільбуха, О. С. Дубинчук, С. О. Логачевської, О. Я. Савченко, К. Д. Ушинського, С. Т. Шацького та ін.

Диференціація навчання – 1) принцип урахування індивідуально-типологічних особливостей учнів в інтересах розвитку їх нахилів і здібностей; 2) педагогічна технологія навчання, що забезпечує реалізацію принципу диференціації [2; 53]. Вчені зазначають, що означений принцип може здійснюватися на трьох рівнях: 1) мікрорівень – диференціація відбувається між учнями одного класу, внутрішньокласово; 2) мезорівень – поділ дітей на групи відбувається на рівні школи; 3) макрорівень – диференційований поділ дітей між школами, створення різних типів шкіл.

У нашому дослідженні ми орієнтувались на мікрорівень диференціації, а також спирались на такі висновки вчених. Враховуючи навчальні можливості учнів, їх умовно поділяють на групи. 1). Учні з високим рівнем навчальних можливостей. У них добре розвинені пізнавальні психічні процеси (сприймання, увага, мислення, мовлення, пам'ять, уява), тому такі учні здатні швидко засвоювати матеріал, самостійно працювати. Потребують завдань підвищеної складності. 2). Учні з достатнім рівнем навчальних можливостей. Мають розвинені пізнавальні психічні процеси, тому їх знання міцні, школярі мають навички самостійної роботи, але не завжди старанно закріплюють вивчене, бо їм не властива висока працездатність. Таких дітей потрібно добре мотивувати до роботи, контролювати виконані завдання. 3). Учні зі середнім рівнем навчальних можливостей. Їм слід докладати значних зусиль для виконання розумових операцій, такі учні потребують контролю та підказок з боку вчителя та сильніших учнів. 4). Учні з низьким рівнем навчальних можливостей. У них слабо розвинені пізнавальні психічні процеси, тому вони потребують особливого підходу в навчанні [3; 104].

Диференційний підхід в навчанні – це засіб реалізації індивідуального підходу. Наш невеликий педагогічний досвід показує, що різнорівневі завдання, складені у відповідності з можливостями учнів, сприяють доброзичливому мікроклімату в класі, адже в дітей виникає почуття задоволення після кожного правильно виконаного завдання. Успіх, що приходить після подолання труднощів, дає потужний імпульс підвищенню пізнавальної активності.

У процесі вивчення частин мови доречним буде текстоцентричний підхід – це спрямованість навчально-виховного процесу на розвиток умінь і навичок на текстовій основі. Формування мовної особистості неможливо без роботи з текстом як основного засобу навчання на уроці. Вивчення мовних одиниць здійснюється на основі аналізу тексту в єдності змісту й форми, що дозволяє тісніше поєднати засвоєння лінгвістичних знань з формуванням орфографічних умінь і розв'язанням різного роду завдань виховання й

розвитку учнів, а також мотиваційного забезпечення навчального процесу. Школярі оволодівають способами розв'язання навчально-мовних, мовленнєвих і правописних завдань, формується їхня операційна діяльність. Тому навчання на текстовій основі, на нашу думку, є найефективнішим.

Наведемо приклади диференційованих завдань, які ми використовували під час вивчення частин мови в 3–4 класах у процесі педагогічної практики.

Рівень	Завдання
	Під час вивчення іменника
Початковий	Підкреслити іменники, поставити до них питання: <i>Прийшла зима. Дерева одягнули сніжно-біле вбрання. Зайчики змінили колір шубки.</i>
Середній	Підкреслити іменники, визначити їх число та відмінок: <i>Сіла осінь на порозі, / Довгі коси розплела, / Снілі яблука на возі / До бабусі привезла.</i>
Достатній	відредагувати речення, підкреслити іменники: <i>Восени день стають коротші, а ніч – довші. У саду пахне стиглі яблука.</i>
Високий	з поданими словами скласти речення, підкреслити іменники: <i>Осінь, холодніше, дощить, птахи.</i>
	Під час вивчення числівника
Початковий	відгадати загадки, підкреслити числівник, поставити запитання: <i>Спить в ліжку біла сплюшка, в неї аж чотири вушка. Сім братів віком рівні, але іменем різні.</i>
Середній	списати, замінюючи цифри словами: <i>Говорить так, як 3 дні хліба не їв. Працював до 7 поту.</i>
Достатній	виписати чотири речення з числівниками, підкреслити їх.
Високий	скласти п'ять речень, використовуючи числівники.
	Під час вивчення займенника
Початковий	підкреслити займенники, поставити до них питання: <i>Я люблю ліс восени. Він чарує мене красою, різноманіттям барв. Тварини готуються до зими. Вони заготовляють собі їжу.</i>
Середній	доповнити текст, використовуючи займенники: <i>Миколка любить читати. ... має власну бібліотеку. ... бабуся</i>

	<i>читала... казки.</i>
Достатній	за ілюстраціями скласти речення, використовуючи займенники вона, вони, наші, ваш, стільки.
Високий	написати есе "Похід з другом до лісу", використовуючи займенники, підкреслити їх.

Як бачимо, диференційовані завдання базуються на принципі поступового зростання складності, вони добираються відповідно до цілей, мети, завдань уроку, мають бути посильними для учнів.

Варто відзначити, що урок української мови має бути цікавим і захоплюючим, тому рекомендуємо використовувати дидактичні ігри, зокрема й під час вивчення частин мови. Дітям можна запропонувати ігри в диференційованих групах. Наведемо приклади ігор під час вивчення частин мови в початкових класах.

1). "Упіймай прикметник" (чи будь-яку іншу частину мови): учні сплеском мають "упіймати" слова – ознаки предметів (прикметники): *"Кульбабка тиха при стежині / Жовтіється сама собі. / А у волошки очі сині, / А в неба очі голубі. / Зелені клени стали колом / Побіля нашого двора, / А ген за тихим жовтим полем / Червоне сонце догора"*.

2) "Країна слів": за 30 с потрібно якомога більше назвати слів – назв предметів (назв ознак, предметів, дій тощо).

3) "Телепати": один учень починає речення, а інші мають продовжити, додавши слова певної частини мови: *Восени птахи...*

4) "Зайве слово": із групи слів треба знайти зайве і пояснити, чому.

5) На основі опорного слова побудуйте текст-опис (наприклад, зі словом *горобина*), текст-міркування (зі словом *матуся*), текст-розповідь (зі словами *новорічна ялинка*), текст-казку (зі словом *зайчик*). За кожним словом діти мають відчувати зміст, наповнений емоціями. Такого типу вправи (4 клас) є кроком до формування у дітей спонтанного мовлення.

Запропоновані прийоми роботи спрямовані на розвиток творчого потенціалу молодших школярів, їх фантазії, образного мислення, мовлення.

Отже, диференційований підхід – важлива складова сучасного навчально-виховного процесу, адже допомагає вчителю мотивувати дітей до ознайомлення з мовним матеріалом, зробити вивчення української мови, зокрема частин мови, цікавим і захоплюючим. Це сприятиме підвищенню пізнавального інтересу учнів, а значить, ефективності уроків.

Список використаних джерел та літератури

1. Буряк В. К. Диференціація навчання на уроці // Рад. школа. – 1991. – №2. – С. 58 – 61.
2. Володько В. М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категорійний аналіз // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 4. – 356 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К.: Літера ЛТД, 2010. – 364 с.
4. Пархоменко Г. І. Індивідуалізація й диференціація навчання та їхня роль у підвищенні якості навчально-виховного процесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/school/lessons_summary/education/
5. Святченко О. Диференціація – умова успішного навчання // Початкова освіта. – 2007. – № 12. – С. 2 – 4.